

Ga niet naar zee

TOMMY WIERINGA

Alles over Tristan (roman, 2002)

Joe Speedboot (roman, 2005)

Ik was nooit in Isfahaan (reisverhalen, 2006)

De dynamica van begeerte (essays, 2007)

Caesarion (roman, 2009)

Dit zijn de namen (roman, 2012)

DE BEZIGE BIJ

TOMMY WIERINGA

Ga niet naar zee

2014

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2010 Tommy Wieringa
Eerste druk 2010
Vierde druk januari 2014
Omslagontwerp Brigitte Slangen
Foto auteur Viviane Sassen
Vormgeving binnenwerk Martien Frijns
Druk Koninklijke Wöhrmann, Zutphen
ISBN 978 90 234 8563 6
NUR 301/303

www.debezigebij.nl
www.tommywieringa.nl

Voor Piet† en Bep Floore

Hand

Meneer en mevrouw B. zijn afhankelijk van elkaar op een manier die ik in de liefde nog niet eerder ben tegengekomen: zij hebben samen één hand.

Eentje maar, vier vingers en een duim voor twee mensen.

Het is nog een linkerhand ook.

Veel is het niet. Wel net voldoende om niet van instellingen afhankelijk te zijn.

Ze hebben een kinderboerderij. Ik help soms mee om me een beetje nuttig te maken in de wereld. Dieren voeren is nuttig. Als je dat niet doet, gaan ze dood.

De ene hand van het echtpaar zit vast aan het lichaam van meneer B. Het is een grote, eeltige hand met een beetje zwart haar erop. Terwijl ik naar de hand kijk, realiseer ik me dat hij zijn eigen vingernagels niet eens kan knippen.

Tussen de middag drinken we koffie in de donkere woonkamer van hun huis, dat bij de kinderboerderij hoort. Op sokken want de klompen staan buiten voor de deur. We praten over de hand die net dikke plakken krentenwegge sneed en beboterde. Die hand is hun gemeenschappelijk bezit en scheert zowel zijn kaken als haar benen. 'Dat gaat in één moeite door,' zegt meneer B. Zijn vrouw glimlacht naar hem. Ik gluur naar haar onderbenen.

De hand kookt, stuurt e-mails en de auto en doet 's avonds het licht uit.

'Het is de zachtste hand die ik ken,' zegt mevrouw B.

Die intimiteit maakt de stilte in de kamer heel groot en diep.

Pas was er een jochie op de boerderij dat niet zozeer geïnteresseerd was in hangbuikzwijntjes en ganzen, maar gefascineerd naar mevrouw B. bleef staren.

‘Mevrouw!’ riep hij na een tijdje, ‘mevrouw, mag ik voor een gulden aan uw stompje voelen?’

Daar bleek dat de hand van meneer B. niet alleen maar zacht is, maar ook heel hard kan zijn.

Terwijl hij koffie bijschenkt, zegt hij: ‘Het is een rare gedachte misschien, maar ik hoop voor haar dat ze eerder gaat dan ik.’

Mevrouw B. knikt. ‘Anders ben ik zo onthand.’

Ik weet niet of ik hierom mag lachen en stoot mijns ondanks een soort geitig gemekker uit. Zij lachen wel normaal.

Meneer B. zegt: ‘Maar het mooist zou wezen als we samen gingen.’

‘Ja,’ beaamt zijn vrouw, ‘samen is het mooist.’

Juni

Jos zegt dat het beter is om niet onderweg te zijn als het stormt en regent. Of wanneer de zon zo heet is dat-ie je trillende fantomen voorspiegelt op het wegdek. Nu is de beste tijd. Tussen de seizoenen in.

In Twente worden hoge sluiers winterstront opgespoten achter de trekkers. De rinse lucht van kuilvoer prikkelt je neus. Jos komt ervandaan maar woont er al lang niet meer. Hij kijkt wel uit. Alles doet hem zeer hier.

Nu we zo'n beetje door het achterland rijden, is hij honderdtien kilo tevredenheid. Arm bungelend uit het raam, radio aan en verder niks. Hij heeft zijn bus netjes laten overspuiten zodat ze hem niet meer zo snel aanhouden. Hij tankt rode diesel en heeft soms een handeltje achterin. Wie vrij wil zijn, ontkomt niet aan een zekere mate van illegaliteit. Dan moet je niet de aandacht trekken met een gare bus.

We komen terecht in Goor, met honger en dorst. Drieëndertig jaar geleden ben ik hier geboren. Bij de Albert Heijn halen we worst, huzarenslaatjes en een six-pack Amstel Malt. Geen alcohol want Jos drinkt niet meer. Geen druppel. Niemand kon drinken zoals Jos. Hij dronk als een woestijn. Maar dat was vroeger en nu is hij er al drie jaar vanaf.

We zitten met de buit tussen ons in op een parkeerplaats. De mensen in Goor lopen er een beetje raar bij in hun zomerkleding, alsof ze een weddenschap hebben verloren en nu gekke kleren aan moeten. Een vrouw met

reusachtige borsten deint voorbij. We lepelen ons huza-renslaatje en zeggen niks. In de tijd dat ik twee pijpjes Malt leeg heb, heeft Jos er al vier op. Anders wordt het warm, zegt hij, en boert.

Ik vraag een voorbijganger of hij weet waar de Kievitstraat is. Het is om de hoek.

Na eenendertig jaar ben ik er dan terug. Een vroege nieuwbouwwijk; hier werd ik verwekt en geboren.

Man-o-man, wat een armoe, zegt Jos. Gas d'r op.

We laten Goor achter ons en draaien bij Holten de snelweg op. Bij Deventer glipt die goede, oude IJssel onder ons voorbij. Dat is de grens, daar voorbij moet je altijd ergens naartoe.

Aandrang

In het politiebureau wacht ik op de rechercheur met wie ik een afspraak heb. Ik kijk achterom als er op het glas van de elektrische draaideur wordt getikt. Er staat een jongeman achter. De deur zit klem, hij kan er niet uit. Een compartiment verder staat een middelbare man, ook vast. De jongen maakt brede, hulpeloze gebaren en tikt op het glas als een vogel die met zijn spiegelbeeld vecht. De agent achter de balie drukt op een knop, de deur komt weer in beweging. De jongen komt opgelucht tevoorschijn. Bij de balie zegt hij geknepen: 'Een wc. Ik moet.' Hij haalt de woorden van ver. De agent wijst waar hij naartoe moet. De oudere man leunt tegen de balie als een stamgast. 'Lopen we buiten, moet-ie opeens. En hij kan niet wachten hè, want dan doet-ie het in z'n broek. Hij kan het niet ophouden. Da's lastig want als je het in de bosjes doet en je wordt gesnapt, dan kost het je toch gauw even honderd piek.'

De agent, een Arabier met hertenogen, toont begrip. 'In de binnenstad krijg je misschien een boete, maar in een bosje, ach...'

'Ik zeg tegen hem, gaan we even bij het politiebureau naar binnen, want anders loop je toch het risico. En zelf kan-ie het niet betalen want de sociale werkplaats is geen vetpot. Dan is dat toch veel geld, honderd piek. Niet dan?'

De draaideur spuwt nu ook de moeder uit. Ze vraagt: 'Is het gelukt?'

Haar man wijst: 'Hij zit er nog op.'

De zoon komt terug. Hij lijkt op zijn moeder. Hetzelfde lange hoofd maar dan als karikatuur.

‘Zo jong, gelukt?’

De jongen loopt naar de balie, sluit zijn ogen en perst woorden. ‘Bedankt voor de moeite.’

De agent: ‘Het was jouw moeite.’

Luidruchtig draaien ze de deur weer door tot in de kou buiten. De zoon hinkelt voor zijn ouders uit. Ze zwaaien. Wat een dag.

Zon

De zon scheen op ons allemaal die dag. Een zwerm postduiven scheerde laag over twee taxichauffeurs die tegen een parelmoerkleurige Mercedes leunden. De grootste van de twee keek de duiven na van achter zijn zonnebril. Het station blies bedorven aroma's uit. Een groepje meisjes slenterde langs. Toen ze voorbij waren, schudde de grootste zijn hoofd. Zijn stem was hees van filtersigaretten: 'Bij dieren hebben de mannetjes vaak de mooiste kleuren. Met m'n duiven net zo. Bij mensen is het net andersom. Moet je toch es kijken zeg...'

'Waar zijn ze toch allemaal in de winter?'

'Ik denk dat ze uit de bergen komen.'

'Nee, het zijn bloemen.'

Ze grinnikten, ingenomen met de lichte absurditeit van hun dialoog. Er kwam een nieuwe stroom mensen het station uit. Er waren ongewoon veel meisjes en vrouwen bij.

'Vroeger zeiden ze dat het léék of ze in hun ondergoed liepen, tegenwoordig lopen ze verdomme écht in hun ondergoed.'

'Je wordt er warm van.'

'Denk je dat ze weten wat wij allemaal denken?'

'Niet alles. Anders trokken ze wel wat meer aan.'

Hierop zwegen ze. Het lint vrouwen in transparante katoentjes en luchtige haakwerkjes leek nooit te zullen ophouden. De kleinste chauffeur zei: 'Ik heb Wil leren kennen in oktober.'

'Wil?'

‘M’n vriendin. Ik neem nooit meer verkering in de winter.’

De ander keek naast zich, naar de gewetensnood die adem kreeg.

‘En nou kan ik natuurlijk wel weer met zo’n grietje aan de gang maar dan is het volgend jaar weer precies hetzelfde. Het houdt nooit op. Het houdt echt helemaal nooit op.’ Zuchtend viste hij zijn autosleutels uit zijn zak. ‘Elk jaar weer precies gelijk hetzelfde. Van mij mag het meteen weer winter worden. Echt waar.’

Nageboorte

A.L. Snijders is een dagje uit op de Holterberg.

We vouwen het kampeertafeltje uit, leggen er een kleedje (!) op, installeren de stoelen, zetten de thermoskan klaar naast het banketbakkersdoosje met taartjes, houden de gsm binnen handbereik, en zuchten om onze burgerlijkheid, onze alomvattende burgerlijkheid.

Terwijl hij ginds peinst over zijn gedempte bestaan, pak ik elders in het land de telefoon op om hem te bellen. Thuis wordt niet opgenomen, ik probeer zijn mobiel. Ook over dat moment schrijft hij.

Na een kwartier gaat de telefoon. Het is Tommy W. Hij vraagt of ik een verre reis maak. Ik zeg dat ik tussen de dennen op de Holterberg zit. Hij zegt 'Daar ligt mijn nageboorte'. Ik denk dat ik droom, en ik zeg 'Wat?'. Hij vertelt dat hij aan de voet van de Holterberg is geboren en dat zijn vader de nageboorte in het bos heeft begraven. Hij maakt gebruik van mijn duizelingen en zegt 'Kijk uit naar een gezonde kastanjeboom'.

Waarom heb ik dit niet kunnen verzinnen, waarom is dit echt gebeurd?

Het is waar dat mijn moeder aan het orgaan dat het kind met haar verbonden heeft een mystieke betekenis toe-

kent. De nacht dat ik ter wereld kwam, sommeerde ze de vroedvrouw om mijn nageboorte in een plastic tas te stoppen en mijn vader om een schop uit de schuur te halen. Hij gooide de zak in de achterbak en kankerde binnensmonds op de riten van mijn moeder, de holistische magie waarmee ze de dingen omgaf. Bij dageraad reed hij de straat uit en voelde zich een moordenaar toen hij een gat groef in de Holterberg.

Afscheid

Het noodlot is als de Nijl vertakt in twee hoofdstromen: het noodlot dat je overkomt en het noodlot dat je kiest. Het noodlot dat je kiest kan bestaan uit de omgang met vrouwen van wie Prediker zegt: ‘En ik vond een bitterder ding, dan de dood: een vrouw, welker hart netten en garen, en haar handen banden zijn...’

Haar naam is Gabriela, ze is de tengere dochter van Italianen, opgegroeid in de glooiingen van Zuid-Limburg. Ze maakt schilderijen in schaduwkleuren die bijna niemand mag zien. Alleen passanten als ik mogen er voor de duur van ons verblijf in haar huis naar kijken.

De tuindeuren staan open, langs de tegelpaden staan vlinderbloemen, margrietten en oranje gerbera's, volgens sommigen de afzichtelijkste bloem ter wereld.

Drie seizoenen duurt deze ontmoeting: we maakten kennis in het voorjaar, waren minnaars in de vroege zomer en vanavond is het herfst geworden. Al is het nog maar juli, het is tijd voor afscheid.

Boven Gabriela's stadstuin sombert de avondhemel. Een miezerig regentje kleurt de tegels donker. De vrouw met de boterzachte g die het hart week maakt, wacht in de kamer op de dingen die ik moet gaan zeggen. Ik doe hier al veel te lang over. Je zou namelijk betoverd moeten raken door hoe ze het woord 'gazeuse' uitspreekt, of door de summiere inrichting van haar huis – het bed zonder een vouw en het kommetje rijst op tafel. De indruk van oosterse ascese wordt nog versterkt doordat ze haar laagcalorische menu met stokjes eet.

Maar de betovering blijft uit.

Je loopt de tuin in en ruikt kamperfoelie. Het groeit tegen de buitenmuur van haar huis. Hij was er al de hele tijd, die geur, maar nu pas merk je hem op. Het is de kamperfoelie die je parten speelt bij dit afscheid, de geur die je terugbrengt naar de eerste liefde. (Eens in de zoveel jaar koop je een blok kamperfoeliezeep van de firma Violina waarmee je terugkeert naar je jeugd.) Bedwelmend, even sentimenteel als onuitwisbaar. Vandaar het getalm. Je werd misleid door de geur van eerste liefde terwijl de te verwachten toekomst het zelfgekozen noodlot is.

Agnietenstraat 2

Fietsen met de kop in de wind. Regen waait in strepen onder de lantaarn. Naast het bushokje bij de Klaaskerk zit een man in kleermakerszit op de stoep. Ogen dicht en met zijn linkeroor in de lucht gestoken alsof hij signalen van boven ontvangt. Het regent in bij hem. Hij zal nooit meer warm worden, in deze kou. Zal ik het hem zeggen? Ik trap door. Maar als niemand iets zegt, gebeurt er nooit wat. Die redenering is een oude bekende, altijd hetzelfde liedje. Ik vloek en keer mijn fiets. Ik ben een bespottelijke burgerman met Samaritaanse aandriften. Ik rij de stoep op. Hij haalt het dopje van zijn walkman uit zijn rechteroor. Ik zeg: 'Misschien is het beter als je uit de regen gaat zitten. Met deze kou word je nooit meer droog.'

'Je hebt gelijk man. Stom.'

Hij komt overeind, gekneusde ridder in een harnas van pijn. In het bushokje is het droog en licht. 'Heb je even tijd?' vraagt hij.

Ik neem plaats op mijn bagagedrager.

'Heb je shag?'

'Al drie jaar niet meer.'

'Jammer.' Zijn ogen dwalen in de richting van de Nieuwegracht. 'Daar verderop, onder de bomen, daar is mijn hemelse leven begonnen. Maar het is gewoon shit want je hebt er geen donder aan. Ik sta met één been in de hemel en met één been op de aarde. Ik ben als de werelddelen, als Amerika en Rusland. Ik ben een gevoelsmens. Er is veel pijn. Het zwerft.'

Hij hapert. Ik ben bang dat hij gaat huilen. ‘Wat een shitleven. Sorry dat ik het zeg.’

Hoog in de nok van het hemelgewelf flikkert een lichtje. We kijken. Hij zegt: ‘Moeder Maria. Haal de twee a’s uit haar naam en je houdt de Mir over, dat probeert God ons te zeggen. Maar als je de liefde hebt maar niet weet waar je ermee naartoe moet... Weet jij waar? Is er een plaats voor op aarde? Vind je dat ik zit te ouwehoeren? Dat moet je gewoon zeggen hoor want ik weet het zelf niet als ik zo zit te ouwehoeren. Zit ik te ouwehoeren?’

‘Een beetje.’

‘O sorry man, dat is echt niet mijn bedoeling.’

Hij gaat voor de zesde keer al zijn zakken langs. Hij heeft veel zakken. Zelfs op de zijkant van zijn broek zitten zakken. Ik weet niet wat hij zoekt.

‘Ik heb de Heilige Geest gezien, in het park. Ik ben een boel te weten gekomen. Alles en nog veel meer waar ik allemaal niks aan heb.’

‘Waarom niet?’

‘Omdat het er niet is. Niet hier. Jongen, wat ik met God heb meegemaakt... Ik moet dat allemaal nog opschrijven.’

Weer dat peilloze kijken.

‘Wat denk je, zal ik naar binnen gaan, op bed gaan liggen? Ik denk dat ik nu rustig genoeg ben.’

Nog eenmaal fouilleert hij zichzelf grondig. ‘Ik zal het doen, het is beter als ik dat doe. Ik wil jou niet teleurstellen.’

‘Het maakt mij niet uit. Als je maar niet in de regen zit.’

‘Bedankt man.’ Hij steekt zijn hand uit. Ik leg de mijne erin.

Broeder P.

Broeder P., in 1947 toegetreden tot een sobere kloosterorde in het westen van het land, had een grote liefde voor vlinders. Schitterend bedrukte papiersnippers vond hij ze toen hij jong was, later kwam de biologie erbij. Hij bad en werkte zijn leven lang in dezelfde sombere romaanse kloosterburcht, die naar pis en oude jasjes rook. Het enige zonlicht viel door de ramen van de kloostergang, op de plavuizen lagen gotische ramen van puur goud.

Broeder P. had een bloementuin aangelegd die vlinders aantrok. Hij liet klaver en brandnetels groeien, wat icarusblauwtjes en dagpauwogen lokte, en ook de schuwe argusvlinders met hun vleugels vol donkere ogen. In lente en zomer was hij veel in de tuin, voorovergebogen in zijn donkere habijt met slechts zitvlak. Zoals Franciscus van Assisi met de vogels sprak, mompelde broeder P. tegen zijn vlinders.

Eén keer per jaar, op een dag naar keuze, kregen de broeders vrijaf en mochten dan het klooster verlaten. Dat jaar ging broeder P. niet op familiebezoek. Hij wilde naar de dierentuin in Emmen om de beroemde vlindertuin te zien. De auto, die gemeenschappelijk bezit was, had hij weken van tevoren gereserveerd en om elf uur 's morgens reed hij de poort uit. Maar wat als een mooie zomerdag begon, sloeg tegen het middaguur om in een vuile herfst met stormvlagen. Broeder P. reed met een slakkengang over de Afsluitdijk. De zijwaartse windstoten joegen hem schrik aan en vijftien kilometer na het

monument kreeg hij motorpech. Het was niet zijn gewoonte om te vloeken maar die dag maakte hij een langdurige uitzondering.

Iets met de koppakking, zei de man van de wegwacht die na een uur kwam. Niets aan te doen, daar op de dijk. Ze moesten hem terugsleden. Met een zwaar hart kwam broeder P. laat die middag weer onder de poort door. Bij de avonddienst prevelde hij 'door mijn schuld, door mijn schuld, door mijn grote schuld'.

Die winter ging hij dood. Hij werd begraven onder de bomen, naast hen die hem in de loop der eeuwen waren voorgegaan. Het is onbekend of ze vlinderbloemen plantten op zijn graf.

Rivier

Twee mensen lopen de zomerdijk af naar de rivier, een man en een vrouw. Ze lopen door de uiterwaarden van de Nederrijn, die zich verderop met tegenzin door haar bedding sleept. Het gras is platgeslagen door de regen, aan het prikkeldraad hangen plukken schapenwol.

Na een tijdje houden ze even stil. De man steunt met zijn handen op zijn knieën en rust in die gebogen positie uit. Dan gaan ze langzaam verder door het gras en de klei die aan hun zolen trekt.

Een van hen gaat binnenkort dood. Dat heeft de dokter ze verteld. Ze zijn zo beduusd door de aanzegging dat ze alleen nog maar kunnen praten over kleinigheden van praktische aard. Hij probeert soms iets als: 'We zijn toch maar mooi een eind gekomen, met z'n tweeën.'

Zij wil liever dat hij zulke dingen niet zegt, ze vindt dat die de ernst van de zaak banaliseren. Maar ze zegt dat niet. Ze glimlacht en knikt.

Nu het zover gekomen is, zijn de man en de vrouw plotseling gescheiden door verschillende vormen van eenzaamheid; de hare veroorzaakt door de dagen die ze nog heeft zonder hem, de zijne door de dagen die hij niet meer heeft. Voor hem ligt een eeuwigheid die hij lichaamloos zal moeten betreden. Hij kijkt naar de rivier, de wolken, zijn vrouw, en vreest de afgrond waar filosofie en jazz niet meer helpen. Uit de literatuur schiet hem alleen nog een uitspraak van Elias Canetti te binnen: 'Je bent bang voor alles wat na de dood níét komt.'

Zij denkt aan de zevenduizend uren in een dag, ne-

genenveertigduizend dagen in een week, niet denken aan de lichtjaren van een maand... Zo verbaasd is ze over de tijd die ze verliefd hebben, alsof er nooit een einde aan zou komen. Zo lichtvaardig, zo onnadenkend. En in de schaduw van haar gedachten verwijt ze hem dat hij haar alleen zal achterlaten. 'De stervende neemt de wereld mee. Waarheen?' (Canetti, alweer.)

Zo lopen de man en de vrouw in verschillende soorten eeuwigheid naar de rivier.